

MANZARA KOMPOZITSIYASIDA RANG UYG‘UNLIGINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI

Komoldinov Sirojiddin Jomoldin o‘g‘li
Art pedagogika kafedrası katta o‘qituvchisi
Mamadjonov Iskandar Ahmadjon o‘g‘li
Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi yo‘nalishi 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san‘atning manzara janrida kompozitsiya qurish va unda rang uyg‘unligining (kolorit) tutgan o‘rni atroflicha tahlil qilinadi. Matnda ranglarning inson ruhiyatiga ta’siri, havo perspektivasi qonuniyatlari va badiiy asar yaxlitligini ta’minlashda rang gamutining ahamiyati yagona mantiqiy zanjir asosida yoritilgan. Shuningdek, tabiatdagi yorug‘lik va rang o‘zgarishlarining asar mazmuniga qo‘shadigan estetik qiymati haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Manzara, rang uyg‘unligi, kolorit, kompozitsiya, havo perspektivasi, yorug‘lik, kontrast, nyuans, tasviriy san‘at, estetik yaxlitlik.

Tasviriy san‘atning eng jozibali va ommabop janrlaridan biri bo‘lgan manzara janrida ijod qilish rassomdan nafaqat shakl va chiziqlarni, balki ranglarning cheksiz olamini chuqur his etishni talab qiladi. Manzara kompozitsiyasini ishlashda rang uyg‘unligi, ya’ni kolorit masalasi asarning muvaffaqiyatini belgilovchi bosh omil hisoblanadi, chunki tabiat go‘zalligi birinchi navbatda uning rang-barangligi va yorug‘lik bilan bog‘liqligi orqali idrok etiladi. Kompozitsiya asarning mustahkam poydevori bo‘lsa, rang uning his-tuyg‘ularini ifodalovchi tili bo‘lib, tomoshabinni asar muhitiga olib kiradi.

Rang uyg‘unligi deganda biz asardagi barcha bo‘yoqlarning bir-biriga mutanosib bo‘lishini, umumiy bir ohangga bo‘ysunishini va asar yaxlitligini buzmasligini tushunamiz. Rassom o‘z asari ustida ishlashni boshlar ekan, u birinchi navbatda tabiatdagi havo muhitini va nur holatini to‘g‘ri baholashi kerak. Masalan, quyoshli kunda ranglar yorqin, soyalar esa kontrastli bo‘lsa, bulutli havoda ranglar nisbatan yumshoq va bir-biriga yaqin tushlarda namoyon bo‘ladi. Bu holatni to‘g‘ri tasvirlash uchun ranglar doirasi va ularning o‘zaro munosabatini bilish o‘ta muhimdir. Issiq ranglar, ya’ni sariq, to‘q sariq va qizil ranglar quyosh haroratini eslatib, tasvirda oldingi planga intilish xususiyatiga ega bo‘lsa, ko‘k, havorang va binafsha kabi sovuq ranglar masofa va kenglikni ifodalaydi. Rang uyg‘unligini yaratishda havo perspektivasi qonuniyatlari hal qiluvchi rol o‘ynaydi; unga ko‘ra predmetlar bizdan uzoqlashgan sari ularning ranglari havo qatlami ta’sirida o‘zgarib, uzoqdagi tog‘lar yoki o‘rmonlar moviy-havorang tusga kira

boshlaydi. Bu esa tekis matoda kenglik va chuqurlik illyuziyasini yaratishga xizmat qiladi. Manzara kompozitsiyasida ranglarning psixologik ta'sirini ham unutmaslik lozim, chunki ranglar inson kayfiyatiga bevosita ta'sir o'tkazadi; masalan, bahorgi yashil o'tloqlar va oq gulla yoshlik va uyg'onish hissini uyg'otsa, kuzning tilla-zangori ranglari bir oz mahzunlik va mulohaza kayfiyatini bag'ishlaydi.

Ranglar orasidagi muvozanatni saqlash uchun kontrast va nyuans usullaridan mohirona foydalaniladi. Kontrast ranglar (masalan, yashil va qizil) asarning markaziy qismini ajratib ko'rsatish uchun xizmat qilsa, rang nyuanslari, ya'ni bir rangning bir-biriga juda yaqin bo'lgan o'nlab tuslari asarga boylik va nafislik bag'ishlaydi. Mahoratli rassom hech qachon matoga rangni sof holatda, palitrada aralashtirmasdan surmaydi, balki tabiatdagi reflekslarni, ya'ni bir predmetning rangi boshqasiga o'tishini hisobga olgan holda murakkab rang aralashmalarini hosil qiladi. Quyosh botayotgan vaqtdagi "oltin soat" paytida hamma narsa iliq nurlar bilan qoplanishi yoki tong sahardagi kumushrang shaffoflik manzaradagi umumiy rang gammasini belgilab beradi.

Rang uyg'unligi asarning "musiqasi" kabi yangrashi kerak; agar asardagi biror rang umumiy koloritdan o'ta ajralib qolsa, bu kompozitsiyaning yaxlitligiga putur yetkazadi va tomoshabin diqqatini chalg'itadi. Shuning uchun ham asar ustida ishlash jarayonida "umumiylikdan xususiylikka" tamoyiliga amal qilish, avval katta rang massalarini aniqlab olib, so'ngra mayda detallarga o'tish maqsadga muvofiqdir. Palitrada ranglar miqdorini cheklash, lekin ularni o'zaro aralashtirish orqali cheksiz rang tuslarini yaratish rassomning haqiqiy mahoratini ko'rsatadi. Tabiat doimo o'zgarib turuvchi ulkan ustaxonadir va undagi ranglar uyg'unligini o'rganish rassomga nafaqat texnik bilim beradi, balki uning estetik didini shakllantiradi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, manzara kompozitsiyasida rang uyg'unligi — bu shunchaki bo'yoqlarni tanlash emas, balki tabiatning ichki ruhiyatini va rassomning dunyoqarashini aks ettiruvchi murakkab badiiy jarayondir. Ranglar tizimi to'g'ri yo'lga qo'yilgan asar tomoshabin xotirasida uzoq vaqt saqlanib qoladi va unga estetik zavq bag'ishlaydi. Bu boradagi izlanishlar va amaliy mashg'ulotlar har bir ijodkorga tabiat sirlarini chuqurroq anglashga va o'ziga xos individual uslubini yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.

2. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
3. Hasanboy o'g'li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.
4. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinf o'quvchilarini tasviriy san'atga o'rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta'lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
5. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o'quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san'at va gumanitar fanlar bo'yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.
6. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
7. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
8. Boltaboyev, A. (2023, December). BO 'LAJAK O'QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions"* (Vol. 1, No. 01).
9. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
10. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
11. O'G'Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
12. O'G'Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o'rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
13. Nabiye, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
14. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
15. Ro'zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
16. Abdug'ani-O'G'Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students' individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
17. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish bo'yicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.

18. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
19. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.
20. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
21. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
22. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
23. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
24. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
25. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
26. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
27. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.
28. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.
29. Faxriddin o‘g‘li, D. K. (2026). O‘ZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQININING BADIY TAHLILI. *SHOKH LIBRARY*, 1(1).
30. Dominjonov, K. F. U. (2026, January).
31. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Ulug‘Bek-O‘G‘Li, K. (2026). Kulolchilikda yangi materiallar va texnologiyalarning qo‘llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 87-92.
32. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Odilova, M. X. J. Q. (2026). Zamonaviy hayotimizda naqqoshlik milliylik omili. *Science and Education*, 7(2), 350-355.
33. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Axmatjonova, U. L. Q. (2026). An‘anaviy va zamonaviy kulolchilik texnologiyalarining taqqoslanishi va rivojlanish istiqbollari. *Science and Education*, 7(2), 79-86.
34. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Xamidullayeva, K. A. Q. (2026). Integratsion dars modeli samaradorligi: nazariy va empirik tahlil. *Science and Education*, 7(3), 403-407.
35. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Akbarova, M. B. Q. (2026). Kulolchilik asarlarida xalq amaliy san‘ati va zamonaviy san‘at uyg‘unligi. *Science and Education*, 7(3), 430-435.